

Moeten ouders de opvoeders van hun kinderen zijn?

STEFAN RAMAEKERS

'Wat doorschemert in de wijze waarop opvoeding vandaag ter sprake wordt gebracht, is de idee dat ouders zich op een of andere manier moeten professionaliseren.'

Kinderen opvoeden is vandaag voor veel ouders een heel andere taak dan een paar decennia geleden. Zo is er de druk op het gezin vanwege de noodzaak van een tweeverdienerhuishouden. We willen onze kinderen alle kansen bieden en ze niets, of toch weinig, ontzeggen. Daarnaast willen we ook zelf, in onze partnerrelatie en als individu, een rijk gevuld leven leiden – iets wat men her en der gebald probeert te vatten onder het begrip 'individualisering'. Veel gezinnen hebben bovendien geen ruim sociaal netwerk van grootouders en vrienden meer waarop ze kunnen terugvallen. Opvoeden lijkt er dus niet gemakkelijker op geworden en we spreken daar doorgaans over in termen van 'een uitdaging'. Blijkbaar hebben we ons een bepaalde visie op de opvoeding van kinderen eigen gemaakt die we als vanzelfsprekend zijn gaan beschouwen. Daarachter schuilt echter een niet zo vanzelfsprekende invulling van opvoeden, het doel daarvan, de rol van de ouders en de vaak noodzakelijk geachte begeleiding. Misschien is het dus eens tijd om buiten de gekende paden te treden en een alternatieve benadering van opvoeding en opvoedingsondersteuning te belichten.

HOE SPREKEN WE OVER OPVOEDEN?

Opvoeding komt tegenwoordig heel vaak op dezelfde manier in beeld. Als we het vandaag over opvoeden hebben, dan is dat veelal naar aanleiding van een ernstig voorval (het 'geval' Kim De Gelder) of naar aanleiding van een vraag of bezorgdheid vanwege ouders ('mijn kind zit altijd achter de tv of computer'). In het eerste soort gevallen duurt het vaak niet lang of er wordt wel ergens met de vinger gewezen naar de ouders die op een of andere manier hun opvoedende taak niet goed vervuld hebben. In het tweede geval wordt dikwijls met enige vrees uitgeroepen dat ouders vandaag toch zo onzeker zijn als het op opvoeden aankomt. Hierop volgt dan al snel een roep naar meer ondersteuning voor ouders, naar zoiets als hulp bij het opvoeden en als het moet zelfs opvoedingscursussen.

De wijze waarop opvoeding hier in de aandacht komt, verradt al onmiddellijk de enge manier waarop we erover dreigen te spreken. Opvoeden wordt eenzijdig ter sprake gebracht in termen van iets dat ouders moeten doen en iets dat ze mits de nodige informatie en zelfs oefening kunnen leren. Opvoeden is blijkbaar iets dat bestaat uit een geheel van vaardigheden, iets waarvoor zelfs 'trainingen' bestaan. Maar we spreken ook over opvoeden naar aanleiding van het omgaan met moeilijkheden en stoornissen. Hier wordt opvoeden ter sprake ge-

bracht in termen van ‘het problematische’ en dus ook in relatie tot hulpverlening. Beide terreinen worden ingevuld vanuit een enge denkwijze. Dat blijkt onder andere uit de wijze waarop opvoedingsondersteuning vandaag doorgaans wordt ingevuld. Enkele voorbeelden maken dat duidelijk.

EEN PROBLEMATISCHE DEFINITIE

Het begint eigenlijk al bij het Decreet Opvoedingsondersteuning, waarin opvoedingsondersteuning gedefinieerd wordt als ‘de laagdrempelige, gelaagde ondersteuning van opvoedingsverantwoordelijken bij de opvoeding van hun kinderen’. Dat lijkt vrij neutraal en algemeen, maar het krijgt een meer bijzondere invulling wanneer het lokaal overleg opvoedingsondersteuning ter sprake gebracht wordt. Dit lokaal overleg ‘zorgt [...] voor de informatieverstrekking en de sensibilisatie rond het opvoeden van kinderen en de vroegtijdige detectie van opvoedingsonzekerheid of opvoedingsproblemen’. Bij de ondersteuning van opvoedingsverantwoordelijken gaat het blijkbaar toch vooral om identificatie en preventie van problemen. Een toelichtende tekst bij het decreet is wat dit betreft ondubbelzinnig duidelijk: ‘De indieners gaan ervan uit dat opvoedingsondersteuning een krachtige preventieve waarde heeft. Hoe vroeger ouders ondersteund worden in het opvoedingsproces, hoe meer opvoedings-, gedrags- en emotionele problemen op langere termijn vermeden kunnen worden.’ Opvoeden wordt hier ‘ingekapseld’ in het perspectief van moeilijkheden, problemen en hoe ze te voorkomen. Terecht heeft het Raadgevend Comité van Kind & Gezin in een advies over het ontwerp van het decreet opgemerkt ‘dat er een sterke tendens [is] naar het beantwoorden van opvoedingsvragen via een hulpverleningsaanbod’. Men vraagt hier dan ook aandacht ‘voor het bestaande vrijwilligerswerk op dit domein en de vele vormen van informele opvoedingssteun die gezinnen onderling bieden’.

Als we het vandaag over opvoeden hebben, dan is dat veelal naar aanleiding van een ernstig voorval of naar aanleiding van een vraag of bezorgdheid vanwege ouders.

Het Raadgevend Comité van Kind en Gezin mag zich dan kritisch uitgesproken hebben over dit decreet, Kind en Gezin zelf valt soms niet helemaal vrij te pleiten van een ‘verengde kijk op opvoeden’. Een mooi voorbeeld is de samenstelling van het panel van een recente rondetafelconferentie over positief opvoeden. De samenstelling van een panel zegt veel over het soort van antwoorden en interventies dat de organisator tijdens het debat verwacht. Zo zetelden in dit panel onder meer twee psychiaters en twee onderzoekers, die respectievelijk de effecten van ouderschapsstijlen op opvoeding en de effecten van ‘Triple P’ bestudeerden. Misschien even veelzeggend is volgende anekdote

over deze conferentie: verschillende mensen die mij na het debat aangesproken hebben, uitten hun waardering voor mijn bijdrage... na eerst gezegd te hebben dat het toch ‘ongewoon’ was om zo’n ‘andere’ kijk in dit soort van debatten te hebben.

LEREN OPVOEDEN

Andere voorbeelden vinden we ook bij de initiatieven die de Gezinsbond onderneemt in het kader van opvoedingsondersteuning. Zo vertrekt ‘Bijtanken over opvoeding @ home’ vanuit de opvatting dat ouders als het om opvoedingsvragen gaat vooral een goed sociaal netwerk nodig hebben. Dit initiatief zorgt mee voor ondersteuning op dat vlak. Zelf zeggen ze dat zo. ‘Bijtanken over opvoeding @ home wil ouders de kans bieden met elkaar in gesprek te gaan over opvoedingsvragen. Geen vervan-mijn-bedverhalen, maar herkenbare situaties die worden besproken in de eigen kennissenkring en op vertrouwd terrein’, aldus de beschrijving op de website. ‘Je kan tijdens een huiskamergesprek je bekommernissen, vragen, wetenswaardigheden en ervaringen uitwisselen en heel wat van elkaar leren. Zo kunnen we elkaars ‘opvoedingstank’ bijvullen en voelen we ons sterk genoeg om de rit verder te zetten.’ Hoe boeiend en interessant dit initiatief ook is, het blijft verbazingwekkend dat het uiteindelijk doortrokken is van een discours van deskundigheid

en vaardigheden. Zo eindigde een recent artikel in De Bond met: ‘Waarop zou je nog wachten om je opvoedingstalenten te versterken?’ (Demol, 2009, p. 17). Ook de website van de Gezinsbond laat hierover geen twijfel bestaan met een kop als ‘Een groepsgesprek om je opvoedingstalenten te versterken’.

Een eerder verschenen interview hierover met Steven Vanackere, de toenmalige minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, slaat eenzelfde toon aan en benadrukt het perspectief van preventie: ‘In het opvolgplan voor de Bijzondere Jeugdzorg wil ik gevoelig meer aandacht besteden aan het voorkomen van problemen. Voor mij als minister is het wel sneu dat het effect daarvan pas binnen enkele jaren zichtbaar zal zijn, maar het is de enige weg. Ouders met elkaar laten praten voor er ernstige problemen zijn, kadert binnen die preventie.’ (Rombouts, 2008, p. 4). Er is niets mis met het gegeven dat ouders met elkaar over opvoeding praten, integendeel, maar opvoeden verschijnt in dit soort van bijdragen en discussies steevast binnen het perspectief van ‘problemen voorkomen’, ‘iets leren’, ...

NOOD AAN PROFESSIONELE HULP?

Een ander voorbeeld, opnieuw van de Gezinsbond, is de zogenaamde Oefenschool voor Ouders. ‘Een oefenschool brengt ouders samen om met elkaar van gedachten te wisselen. Een deskundige begeleider vult hun ervaringen aan en verruimt de kijk van de ouders met theoretische inzichten.’ Dat men pogingen doet om ouders samen te brengen rond opvoeding houdt een erkenning in van het belang van een goed sociaal netwerk, van communicatie met anderen – bij voorkeur gelijkgestemden. Maar opnieuw valt op dat dit blijkbaar niet kan zonder begeleiding van een deskundige. En ook hier verschijnt opvoeden als iets waarover je kan bijleren, waarvoor je de

‘juiste kennis’ kan opdoen. ‘Wil je graag horen hoe andere ouders bepaalde situaties aanpakken? Wil je graag iets bijleren over de opvoeding van tieners?’, valt te lezen op de website van de Oefenschool. Men creëert het idee dat opvoeden iets is waarin men juist kan handelen, of sterker nog, dat er een juiste manier van handelen bestaat. Als je maar de juiste kennis over opvoeding bezit, dan zal je het ook op de correcte wijze aanpakken, zo wordt hier verondersteld.

Men creëert het idee dat opvoeden iets is waarin men juist kan handelen, of sterker nog, dat er een juiste manier van handelen bestaat.

De verengde wijze van spreken over opvoeding is, bij wijze van laatste voorbeeld, al helemaal duidelijk als het om ‘Triple P’ gaat. Triple P kondigt zich aan als een

programma ‘dat orde brengt in het aanbod aan opvoedingsondersteuning’ (Glazemakers & Deboutte, 2005, p. 22). In deze zin kan het wellicht een handig instrument zijn voor overheden om het diverse en soms misschien onoverzichtelijke aanbod aan opvoedingsondersteuning enigszins te ordenen, er zicht op te krijgen. Maar enige begripsverwarring is hier toch niet uitgesloten. Van het programma wordt immers ook beweerd dat het zelf een vorm van opvoedingsondersteuning is, of minstens toch opvoedingsondersteuning aanbiedt. Wanneer bijvoorbeeld onderzoekers Glazemakers en Deboutte een aantal kernprincipes van Triple P bespreken, wordt expliciet vermeld dat ‘het programma opvoedingsondersteuning [aanbiedt] binnen een waaier

---

Over het gewone dagelijkse doen van ouders wordt niet meer gesproken als iets dat ‘opvoeden’ zou kunnen heten.

---

van verschillende situaties die deel uitmaken van het alledaagse leven van ouders’. Sterker zelfs, Triple P probeert volgens deze onderzoekers ‘het minimaal toereikend niveau van ondersteuning aan te bieden zodat ouders hun kinderen zelf kunnen opvoeden.’ Hier staat

niet meer of minder dan dat ouders het blijkbaar niet vanuit zichzelf kunnen. Opvoeden moet op een of andere manier door deskundigen ondersteund, gefaciliteerd worden.

Dus, samenvattend, spreken we vandaag over opvoeden op een zeer bepaalde wijze. Minstens twee elementen vallen hierbij sterk op. Opvoeden is iets dat vaardigheden vereist, deskundigheid behoeft en een zekere vorm van oefening nodig heeft. Maar opvoeding is ook iets dat met problemen en moeilijkheden te maken heeft en dan vooral met het voorkomen daarvan. Anders gezegd, opvoedingsonzekerheid is blijkbaar een probleem. Het zou er best niet zijn.

(NIET) VANZELFSPREKEND

Het valt hierbij op dat vandaag nog nauwelijks gesproken wordt over opvoeden in een bredere zin van het woord. Het 'gewone' opvoeden, datgene wat ouders dagelijks doen, komt niet meer ter sprake. Of nog: over het gewone dagelijkse doen van ouders wordt niet meer gesproken als iets dat 'opvoeden' zou kunnen heten. Misschien is het ook niet meer dan normaal dat daarover niets gezegd wordt: het is bijzonder weinig spectaculair om over het 'gewone opvoeden' te spreken. Een belangrijke moeilijkheid in dit verband is wellicht zelfs dat we niet echt meer woorden hebben om dat gewone opvoeden ter sprake te brengen. We kijken er eigenlijk echt niet meer van op dat ouders vanuit verschillende contexten opgeroepen worden om zich op een bewuste manier met opvoeding in te laten. Het is heel vanzelfsprekend om zo over opvoeden te denken vandaag. En het is al even vanzelfsprekend geworden om in het domein van de gezinsopvoeding te spreken over vaardigheden en technieken om met kinderen om te gaan.

Niettemin is het belangrijk om dat gewone opvoeden ter sprake te blijven brengen. Zo 'gewoon' is dat immers niet. De opvoeding is precies de plaats waar waarden en normen van de ene op de andere generatie worden overgedragen, waar ouders aan hun kinderen doorgeven wat ze belangrijk vinden. Het gaat om zin en betekenis en om welke zin en betekenis ik als ouder mijn kind wil bijbrengen. Dit is

geen verdoken conservatisme, integendeel, want we weten als opvoeders/ouders ook maar al te goed dat opvoeding ook de plaats is waar die waarden en normen, zin en betekenis in vraag gesteld worden, met name door onze kinderen. In zekere zin ontwikkelen kinderen wel 'hun eigen idee' over hun opvoeding. Het is precies dit soort van spreken, deze invulling van wat opvoeden is of kan zijn, die niet meer ter sprake gebracht wordt omdat opvoeden voor ons vandaag een heel andere invulling lijkt te hebben.

PROFESSIONALISERING

Achter deze vanzelfsprekendheid gaat echter een zeer specifieke opvatting over opvoeding en goed ouderschap schuil. Wat richtinggevend wordt voor het opvoeden en wat goed ouderschap inhoudt, is een welbepaalde invulling van het doel van de opvoeding. Dit veelal onuitgesproken doel van de opvoeding is het ideale psychisch en emotioneel uitgebalanceerde kind. Goed ouderschap en, meer algemeen, een gezonde opvoedingsrelatie worden afgemeten aan de criteria van dit doel. Opvoeder zijn van je kind betekent vandaag vooral doelgericht dingen doen met je kinderen. Opvoeden is handelen in functie van de noden en behoeften van je kinderen, noden en behoeften die vanuit ontwikkelingspsychologisch onderzoek ingevuld worden.

Dit houdt op zijn beurt in dat ouders op de hoogte proberen te blijven van de laatste ontwikkelingen op het vlak van goed ouderschap en zelfs oudercurssen volgen, kortom zich in zekere zin 'professionaliseren'. Een kind opvoeden betekent vandaag meer dan vroeger 'deskundige ouder' en 'opvoeder' zijn. Kortom: ontwikkelingspsychologie en een deskundigheidsdenken zijn de sleutelbegrippen die vandaag bepalen hoe er over opvoeding en ouderschap gedacht en gesproken wordt. Hieronder gaan we dieper in op deze twee elementen.

Ontwikkelingspsychologie en een deskundigheidsdenken zijn de sleutelbegrippen die vandaag bepalen hoe er over opvoeding en ouderschap gedacht en gesproken wordt.

DAG SINTERKLAASJE

Dat de ontwikkelingspsychologie een sleutelconcept is dat de hedendaagse interpretatie van opvoeding bepaalt, laat zich illustreren door het volgende voorbeeld. Vorig jaar rond sinterklaastijd brachten mijn kinderen een brief mee van school. Daarin stonden allerlei tips voor ouders in verband met het sinterklaasfeest. ‘Laat de Sint niet te vroeg komen, gebruik de Sint niet als stok achter de deur’, en ‘beperk het aantal keren dat de Sint op bezoek komt’. Nog afgezien van het feit dat men zich hier vragen kan stellen bij het ongevraagde binnentreden in de privésfeer van het gezin – waarom zou de school zich bijvoorbeeld moeten bemoeien met hoeveel keren de Sint op bezoek komt? – gaat het hier vooral om hoe deze tips worden ingevuld. In elk van deze tips gaat het erom dat het sinterklaasfeest een gebeuren is voor kinderen dat met een zekere vorm van stress gepaard gaat en, volgens deze brief, zelfs heel wat angst kan veroorzaken bij kinderen. Denk maar aan Zwarte Piet en aan de zin ‘wie goed is krijgt lekkers, wie stout is de roe’. En dat mag duidelijk niet. Het sinterklaasfeest moet een echt kinderfeest zijn, zo werd er in de brief gezegd en dat betekent dus vrij van stress en angst. Verder meende de school ook dat het belangrijk is te benadrukken dat alle kinderen wel eens goed en stout zijn en dat de Sint dat ook weet.

Het punt is dat deze ‘tips voor ouders in verband met het Sinterklaasfeest’ eigenlijk helemaal niet over het Sinterklaasfeest gaan. Het gaat om het psychologisch welbevinden van kinderen. Men had hier evengoed een ander voorbeeld kunnen gebruiken of gewoon zonder voorbeeld kunnen zeggen dat het belangrijk is zich te bekommeren om de psychologische toestand van de kinderen en dat de schooltijd een periode zou moeten zijn van psychologische rust. Kinderen moeten zich er goed voelen. Het voorbeeld gaat niet over Sinterklaas en dus eigenlijk ook helemaal niet over opvoeding. Dat zou wel het geval geweest zijn, mocht men het hier gehad hebben over de betekenis van Sinterklaas voor

het hedendaagse gezin: hoe wil ik het een plaats geven in mijn gezin? Welke betekenis heeft het voor mijn kinderen? Wat mij betreft beslissen ouders zelf hoeveel keren ze hun kinderen hun schoentje laten zetten. De ene ouder vindt het heerlijk te zien hoe zijn kinderen genieten van de kleine dingen die ze ’s morgens in hun schoentje vinden en wil dat gerust een paar keren per jaar meemaken. Een ander vindt

---

Het misleidende zit hier echter in het gegeven dat ‘wetenschappelijk onderbouwd’ vaak verward wordt met ‘waardenvrij’.

---

dat misschien niet zo belangrijk, of weet dat zijn kinderen dan veel te vroeg wakker worden en ziet daar tegenop.

PSYCHISCH WELZIJN ALS DOEL

Nu zou men natuurlijk kunnen vragen of tegenwerpen: ‘Maar daar is toch niets op tegen, op emotioneel en psychisch uitgebalanceerde kinderen?’. Daar valt op zich weinig tegen in te brengen. Maar eigenlijk geeft het alleen maar aan wat we vandáág belangrijk vinden in opvoeding. Over sommige initiatieven voor opvoedingsondersteuning wordt al eens gezegd dat ze wetenschappelijk onderbouwd zijn, vooral wanneer het gaat over ‘Triple P’. Zo las ik recent op de website GroeiMee.be: ‘De kracht van Triple P is dat interventies wetenschappelijk onderbouwd zijn. De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) beveelt het programma aan. De principes van Triple P zijn universeel en werken over culturen heen.’ En op de webstek van Goed Gevoel – toegegeven niet meteen een wetenschappelijke bron, maar daarom niet minder invloedrijk in onze maatschappij – las ik: ‘Recent werd in Australië een revolutionaire opvoedmethode ontwikkeld: Triple P staat voor Positive Parenting Program. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat Positief Opvoeden probleemgedrag van je kind, zoals hyperactiviteit, slaapproblemen en slecht luisteren, vermindert en voorkomt.’ Je zou als ouder eigenlijk goed gek moeten zijn om het níét toe te passen. Het misleidende zit hier echter in het gegeven dat ‘wetenschappelijk onderbouwd’ vaak verward wordt met ‘waardenvrij’. Het lijkt inderdaad zo: men mengt zich niet met de waarden en normen van ouders, maar reikt enkel middelen aan om het opvoeden goed te doen

verlopen. Die redenering gaat echter niet op. Er wordt hier wel degelijk een bepaalde invulling gegeven aan opvoeding en dus een waardering van wat goede opvoeding is. Het doel van de opvoeding is kinderen groot te brengen zonder angsten en schrammen en kinderen doen uitgroeien tot emotioneel gebalanceerde burgers. Opvoeding wordt zo exclusief verstaan in functie van noden, behoeften en ontwikkelingskansen. Alles in functie van het welbevinden van het kind. Er is hier geen ruimte meer over om opvoeding op een andere wijze in te vullen.

Dat is nu precies wat ik wil blijven aankaarten. Ik wil de vraag blijven stellen naar de zin van wat er gebeurt. Bijvoorbeeld: wat is 'welbevinden'? Dat begrip wordt door verschillende mensen anders ingevuld. Hetzelfde met betrekking tot 'gelukkig zijn'. Als we ouders vragen wat ze hopen dat hun kinderen later zullen worden, dan is het antwoord veelal: 'Maakt eigenlijk niet zo veel uit, als ze maar gelukkig zijn'. Maar wat dat precies is, verschilt voor iedereen. In het hedendaagse spreken over opvoeding wordt dat doel van de opvoeding, met name gelukkig zijn, op vanzelfsprekende wijze gelijk gesteld met psychisch en emotioneel evenwicht. Maar ik ken voldoende mensen die niet psychisch en emotioneel gebalanceerd zijn, en toch perfect gelukkig zijn.

EEN ETHISCHE KEUZE

Nadenken over de doelen van opvoeding is geen technologische vraag, het is geen vraag die kan opgelost worden door een verwijzing naar een 'hoe iets aan te pakken' of naar wat je 'kan bijleren'. De vraag naar het doel van de opvoeding is een ethische vraag en dus alvast geen neutrale. Ze heeft te maken met normen en waarden, met zin en betekenis. Met wat ik als ouder belangrijk vind in deze relatie met mijn kind(eren). Dat staat vanzelfsprekend niet los van wat een samenleving belangrijk vindt, maar het gaat in opvoeden nooit zomaar om

het doorgeven van wat in een samenleving dominant is. Ouders oordelen zelf daarover en maken een eigen keuze. Ouders kunnen daarin onzeker zijn, niet weten wat ze moeten doen, twijfelen over de 'juistheid' van hun acties. Er bestaat echter geen wetenschap die deze onzekerheid kan wegnemen.

Niet alleen de doelen van de opvoeding zijn niet neutraal, ook over de middelen (over het 'wat') kunnen we dat zeggen. Gesteld dat bijvoorbeeld het doel is dat kinderen 'brave kinderen' moeten zijn, dan kan dat doel op verschillende manieren bereikt worden. Met oorzaken

bijvoorbeeld of met elektroshocks. We zullen bepaalde middelen afkeuren en andere niet. Zo wordt – ander voorbeeld – 'uit het hoofd leren', 'herhalen', 'repeteren' als middel in het onderwijs om zich leerstof toe te eigenen vandaag heel anders ingeschat dan pakweg tien à vijftien jaar geleden. Ik deel in deze dan ook de bezorgdheid van het Raadgevend Comité van Kind en Gezin 'dat een opvoedingsmodel niet monopoliserend of absoluut dwingend mag zijn om erkend te worden of op overheidssteun te kunnen rekenen'. Al moet ik er aan toevoegen dat het mij niet duidelijk is of het opvoedingsmodel waarvoor men waarschuwt hetzelfde 'model' is als datgene waarop ik hier de aandacht wil vestigen.

De vraag naar het doel van de opvoeding is een ethische vraag en dus alvast geen neutrale.

Niet alleen de doelen van de opvoeding zijn niet neutraal, ook over de middelen (over het 'wat') kunnen we dat zeggen.

DE DESKUNDIGE OUDER

Wat doorschemert in de wijze waarop opvoeding vandaag ter sprake wordt gebracht, is de idee dat ouders zich op een of andere manier moeten professionaliseren. Soms wordt dat ook onomwonden en uitdrukkelijk zo gezegd. Zo betoogt Hans Van Crombrugge in het kader van de opvoedingsbelofte: 'Kinderen hebben recht op deskundige ouders, en ouders die zich met recht de eerste opvoeders van het kind willen noemen, hebben de plicht om zich zo goed mogelijk voor te bereiden' (Van Crombrugge, 2007). Ouders worden dus opgeroepen zich actief

met de opvoeding in te laten. Dit wil in dit geval zeggen: zich zo goed mogelijk voor te bereiden, zich te informeren door bijvoorbeeld de juiste boeken te lezen, vormingsbijeenkomsten bij te wonen of opvoedingsadvies op te zoeken (Lambeir en Ramaekers, 2007).

We mogen niet onderschatten op welke fundamentele wijze dit onze kijk op ouderschap verandert (en wellicht al veranderd heeft). De 'deskundige ouder', zo betoogt Bouverne-De Bie, 'verwijst naar een 'pedagogischdiscours' dat vertrekt vanuit de aanname dat wetenschappelijke inzichten kunnen aangeven wat een goede opvoeding hoort te zijn. Die aanname geeft dan vorm aan de relatie tussen ouders en deskundigen. Op die manier marginaliseert dit discours de ouders (maar ook de kinderen) tot toeschouwers bij hun eigen situatie. Men zegt wel dat de bijdrage van ouders in de opvoeding essentieel is, maar tegelijk beperkt men die bijdrage tot het toepassen van de wetenschappelijke inzichten van de experts.' (Bouverne-De Bie, 2006, 64)

ONAFHANKELIJKE, PRAKTISCHE DENKERS

Waar we uiteindelijk mee geconfronteerd worden, is niet de ondersteuning van ouders of de versterking van ouderschap, maar net tegengesteld hieraan de vervreemding van ouders ten aanzien van hun eigen ouderschap. Ouders worden weggedreven van het 'ouder-zijn'. Men laat hen 'handelen als' goede ouders. Ouderschap wordt zo verengd tot een job, een vijf-tot-negenberoep naast die andere negen-tot-vijfbaan, met taken, management, tijdplannen, verantwoordelijkheden, verantwoording en goed- of afkeuring aan het einde van de rit. Opvoeding heeft steeds minder met een liefdevolle ouder-kindrelatie te maken. Het lijkt alleen nog maar te gaan om de nood de touwtjes in handen te hebben, meer bepaald de nood om te kunnen plannen en te managen, om resultaten te boeken en om de ontwikkeling van de kinderen te vrijwaren. Het typeert onze

---

*Ouders worden dus
opgeroepen zich actief met
de opvoeding in te laten.*

---

*Ouders worden weggedreven
van het 'ouder-zijn'.*

---

cultuur waarin we niet langer om kunnen met het 'rommelige' karakter van de opvoeding van kinderen en waarin we dat willen opheffen aan de hand van wetenschappelijk onderzoek en de verbetering van de ouderlijke ervaringen.

Zonder te ontkennen dat er gevallen zijn waarin het inderdaad misgaat, is ouderschap hierdoor in zekere zin van haar eigen 'vakmanschap' ontdaan. Nogmaals, ik wil niet beweren dat alle ouders doorwinterde rotten in het opvoeden zijn. Dat is niet zo, maar dat hoeft ook niet. Waar het om gaat is dat we vergeten lijken dat ouders ook nog zelf kunnen oordelen, dat ze – als u mij even een korte filosofische verspreking toestaat – 'onafhankelijke praktische denkers' zijn (MacIntyre, 1999). Dit betekent dat ouders in staat zijn om een onderscheid te maken tussen het aanvaarden van de oordelen van anderen en het maken van eigen oordelen over wat goed en waardevol is. Het betekent ook dat ouders in staat zijn om redenen te geven voor deze oordelen. Ouders zijn niet zomaar de passieve consumenten en uitvoerders van wetenschappelijke kennis over opvoeding, geleverd door experts. Ze zijn zelf onafhankelijke praktische denkers.

IN HET LAND DER BLINDEN...

Daarnaast is er ook een belangrijk onderscheid tussen hoe iemand met zijn of haar eigen kinderen omgaat en hoe een samenleving vindt dat je met kinderen moet omgaan. Opvoeden heeft altijd te maken met een persoonlijke relatie met het eigen kind. Bij wijze van voorbeeld: heb je er al op gelet dat je je als ouder anders gedraagt wanneer er vriendjes van je kinderen blijven slapen? Dan gedragen we ons meer zoals het beschreven staat in de boekjes: duidelijker, explicieter, consequenter. Maar als we eerlijk zijn, merken we dan ook dat we minder onszelf zijn. En het is juist die uitwisseling tussen ouder en kind die opvoeden zo interessant maakt, omdat je jezelf af en toe in vraag stelt, omdat je mee verandert. Op-

voeden is dan eigenlijk geen leerproces, het gaat niet om een set van vaardigheden die men moet leren toepassen, waarbij de implicatie dan steeds is: als je het niet kunt, dan faal je. Opvoeden is eerder een proces van transformatie. Van zelf mee willen veranderen.

Dat vraagt aandacht voor een heel andere houding dan degene waarmee we vandaag opgeroepen worden in de opvoedingsrelatie te staan. Door van ouders 'opvoeders' te willen maken, werken we een houding in de hand van voortdurende alertheid voor mogelijke kansen, risico's en tekorten in ontplooiingsmogelijkheden (Cf. Masschelein, 2008). De vraag is echter of ouders, binnen deze optiek, nog wel echt met hún kind bezig zijn. Ze lijken veeleer bezig met het kind dat door een bepaald soort van samenleving gewenst is. De deskundige ouder is dus in zekere zin blind, omdat hij alleen nog maar ziet in 'zijn' kind wat hij aangereikt krijgt vanuit bepaalde kaders (DSM-IV-categorieën, gezondheidswebsites, opvoedingsites en -boeken, ...).

'SAMENKOMEN' ONDERSTEUNT

Wat zou opvoedingsondersteuning dan kunnen zijn? Ik heb wat dit betreft geen pasklare oplossingen, maar pleit enkel voor een opentrekken van wat onder opvoedingsondersteuning verstaan kan worden om het aangereikte model niet als vanzelfsprekend en nog minder als zaligmakend aan te nemen. Nogal wat initiatieven van opvoedingsondersteuning vertrekken van het belang van een degelijk sociaal netwerk. Ik verwees in dit verband eerder al naar het project 'Bijtanken over opvoeding @ home' van de Gezinsbond. Zulke initiatieven zijn zeker zinvol, maar worden helaas vaak ondergraven door de blijkbaar noodzakelijke aanwezigheid van een 'deskundige'. Zo geven ze steeds weer het signaal dat ouders er zonder gespeciali-

seerde hulp, en dus zonder een bepaald soort van kennis, niets van bakken.

Misschien moeten we dan als het om opvoedingsondersteuning gaat geen min of meer kunstmatige gelegenheden creëren, maar in eerste instantie kijken waar ouders spontaan samenkomen en op welke wijze ze zelf contact met elkaar opnemen, bijvoorbeeld aan schoolpoorten, op het internet, in wachtruimtes (Van de Walle, 2009). Aan gesprekken die daar ontstaan over kinderen en opvoeding hebben ze vaak veel, ook zonder aanwezigheid van een deskundige ter zake. Of anders gezegd: er hoeft niet altijd een deskundige bij te zijn om een zinvol en ondersteunend gesprek te hebben over opvoeding. Waar ik voor pleit sluit dus in zekere zin aan bij de aandacht die het Raadgevend Comité van Kind & Gezin vraagt voor 'informele opvoedingssteun die gezinnen onderling bieden'. We moeten ouders dan ook de ruimte blijven geven om dit mogelijk te maken. Dat wil zeggen: confrontaties met opvoeding – het waarom en het waartoe, niet het hoe – faciliteren, zonder dat daar vooraf bepaalde doelen en de dwang van het 'juiste handelen' aan gekoppeld zijn. Zo kunnen ouders zich opnieuw met het opvoeden inlaten. En zo wordt opvoeden opnieuw de plaats waar we kinderen in een maatschappelijk bestel inleiden én waar we dat bestel tegelijk in vraag kunnen stellen.

Neem oudersites op het internet als voorbeeld: als dit plaatsen zijn waar ouders steun vinden bij elkaar en discussies kunnen aangaan over kwesties die hen na aan het hart liggen, dan kunnen we ervoor zorgen dat iedereen er toegang toe heeft,

bijvoorbeeld via financiële steun. Opvoedingsondersteuning is dan: het mogelijk maken dat iedereen die ergens wil 'samenkomen', dat ook daadwerkelijk kan doen. Zo kunnen we ouders ook 'helpen' door te zorgen dat ze meer tijd met hun kinderen kunnen spenderen, als ze dat willen. Een alleen-

---

Waar het om gaat is dat we vergeten lijken dat ouders ook nog zelf kunnen oordelen.

De deskundige ouder is dus in zekere zin blind, omdat hij alleen nog maar ziet in 'zijn' kind wat hij aangereikt krijgt vanuit bepaalde kaders.

Opvoedingsondersteuning staat of valt niet door inmenging of aanwezigheid van een deskundige en evenmin door het doorgeven van de juiste kennis.

---

staande moeder kan bijvoorbeeld geholpen zijn met een huishoudhulp, zodat ze 's avonds na haar werk niet eerst nog moet koken voor ze echt tijd voor de kinderen heeft. Hoewel hier eigenlijk niets ondernomen wordt dat letterlijk met opvoeden te maken heeft, kan dit toch een vorm van opvoedingsondersteuning zijn, simpelweg doordat er tijd en ruimte gecreëerd wordt voor het samenzijn van ouders en kinderen. Hier is opvoedingsondersteuning echt zorg voor de ouders – in het Engels 'care' – en geen 'zorgen dat er niets misgaat', of in het Engels 'cure'. Opvoedingsondersteuning staat of valt niet door inmenging of aanwezigheid van een deskundige en evenmin door het doorgeven van de juiste kennis.

GROTE BOODSCHAP

Na de lezing waarvan deze bijdrage de neerslag vormt, begaf ik mij, om evidente redenen, naar het toilet. Daar trof ik, aan de binnenkant van de toiletdeur, de boodschap 'Gebruik de borstel a.u.b.' aan. Een dergelijke mededeling had ik al vaker gezien, al dan niet aangevuld met 'denk aan degene die na u komt'. Het trof me op dat moment dat deze boodschap en hoe we vandaag over opvoeden en opvoedingsondersteuning spreken in zekere zin veel gelijkenissen vertonen. Beide fenomenen duiden immers op een toenemende 'verschoning' van ons leven, in twee betekenissen. Enerzijds een schoonmaken van het leven (de pot uitborstelen, zorgen voor een rimpelloos gezinsleven), anderzijds een verschonen in de oude zin van het woord: een verontschuldigen van het leven, meer bepaald van de menselijkheid daarvan. In de tekst verwees ik naar het gegeven dat we blijkbaar niet meer kunnen omgaan met het 'rommelige' karakter van de opvoeding. De wijze waarop de samenleving en inmiddels ook ouders zelf vinden dat ze ondersteund moeten worden, duidt in dit opzicht op een voort-

schrijdende 'zuivering' van het gezinsleven. De opvoeding moet vlekkeloos verlopen en het gezinsleven moet comfortabel zijn. Zoals de aanmaning om de borstel te gebruiken, wijst de zagezegde onmisbaarheid van deskundigheid in de opvoeding op een onvermogen de menselijkheid van zichzelf en van de ander te verdragen.

Stefan Ramaekers is verbonden aan het Centrum voor Wijsgerige Pedagogiek (KU Leuven) en bereikbaar via stefan.ramaekers@ped.kuleuven.be

---

Literatuur

- Bouverne-De Bie, M., e.a. (2006), *Van opvoedingsbelofte als maatschappelijke eis naar een maatschappelijk engagement in de opvoeding*, in: *Van huwelijkscontract naar opvoedingsbelofte*, Schaarbeek, Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen, 60-66.
- Claeys, G. (4 juli 2009), *Moeten schermkinderen opnieuw leren ravotten? Kinderen, games en televisie: hoe krijg je je kroost vanachter het scherm, en hoeft dat zo nodig?*, *De Morgen*, 62-63.
- Demol, J. (1 mei 2009), *Praten over opvoeding. Een verrijking voor je gezin*, *De Bond*, 89(9), 17.
- Glazemakers, I., en Deboutte, D. (2005), *Opvoedingsondersteuning in Triple P*, *Alert*, 5, 21-29.
- Lambeir, B. en Ramaekers, S. (2007), *Pedagogische paranoia: Het opvoedingscontract en het stigma van de opvoeder*. In: *Over pedagogische kwaliteit: Historische en theoretische perspectieven op goed onderwijs en goede opvoeding. Bijdragen aan de Dertiende Landelijke Pedagogendag*, Amsterdam, SWP, 115-126.
- MacIntyre, A. (1999), *Dependent rational animals. Why human beings need the virtues*, London, Duckworth.
- Masschelein, J. (2008), *Inleiding*, in: Masschelein, J. (red.), *De lichtheid van het opvoeden. Een oefening in kijken, lezen en denken*, Leuven, LannooCampus.
- Rombouts, K. (2008), *Bijtanken over opvoeding*, *De Bond*, 88(24), 4.
- Van Crombrugge, H. (2007), *De opvoedingsbelofte. Voorstel voor een overgangsritueel naar opvoederschap*, *Pedagogiek in Praktijk Magazine*, 40, 10-13.
- Van de Walle, S. (2009), *De wachtzaal van het consultatiebureau van Kind & Gezin als publieke ruimte in de stad. Een ontmoetingsplaats voor ouders met jonge kinderen? Niet-gepubliceerde masterproef*, Faculteit psychologische en pedagogische wetenschappen, Universiteit Gent.